

Dekorasjonsmåsså

Femundsingene har så lenge det har vært bosetting i området levd av det naturen ga – av skogen, fisken i sjøen, viltet og beiteressursene. Dette har vært næringsgrunnlaget helt opp mot vår tid. Åra rundt 1970 markerer et skille; flere og flere slutta eller trappa ned gardsdrifta, og skogsmaskinene tok over mesteparten av arbeidet i skogen.

Gardene og grendene rundt Femunden ligger midt i måssålandet, grå-kvite måssåfjell i alle retninger. Måssåen var en ressurs som folk visste å utnytte – ikke bare som et viktig forslag, men som salgsartikkel, som råstoff i kranser og dekorasjoner. ”Måssåen skaffa lite tå levabrødet i mange år det,” sier Knut Svendsen på Jonasvollen, en av gardene der måssåtrafikken var særlig stor i ei årrekke.

Mauritz Svendsen (f. 1922) har fortalt følgende fra Jonasvollen: ”Så lenge jeg kan minnes drev vi med måsså på Jonasvollen. Helt fra vi var skoleunger var vi med i skogen om høsten. Enkelte år ble det plukka veldig mye. Det kunne være mange som var med og pakka måsså den tida, ikke bare vi som bodde der, men folk fra hele bygda.

Den stutte måssåen opppe i fjellet kunne ikke brukes. Det var i skogen ned mot sjøen vi plukka, for der var måssåen djup og tett. Jeg husker vi plukka i sekker til å begynne med. Senere fikk vi rammer som vi satte måssåen i, ett lag måsså i hver ramme. Vi tok måssåen med hendene, tupp for tupp, og den måtte være tett, rund, pen og kvit i toppen. Det fulgte med mye rusk under plukkinga, og vi måtte riste ut barnåler og kongler før vi la måssåen i rammer og senere i kasser.

Vi pressa måssåen sammen så den satt passe fast i ramma. Når de var fulle, ble rammene satt opp på skrå i sola til tork, og når måssåen var tørt, la vi den over i kasser, fire lag i hver kasse. Det nederste laget ble lagt med rota ned og toppen opp, så toppen ned og rota opp, og så vidare. Det øverste og fjerde laget fikk da rotenden opp. Når måssåen hadde tørka, hadde den krympa litt, slik at den hang sammen. Da kunne en løfte hele flaket i ramma over i kassa. Vi måtte handtere den veldig forsiktig, for tørr måsså er sprø, og har lett for å gå sund og bli ødelagt. Måssåkassene bar vi ned til sjølandet og tok dem heim til Jonasvollen i en småbåt. Derfra ble de sendt vidare med femunds båten.

Far vår, Melchior Svendsen, drev som oppkjøper og tok i mot måsså fra folk rundt hele Femunden. Køltzow het mottakeren av

måssåen i Oslo. Han kjøpte ubegrensa mengder; alt vi bare greide å skaffe. Når vi hadde måsså nok til ei jernbanevogn, ble den sendt med femunds båten til Synnervika, og videre derfra med bil til Røros. Hans Persson kjørte mye måsså til stasjonen på Sta'a. Jeg var flere ganger med og lasta kassene på jernbanevogna. Kassene var gjort nøyaktig like store, og var 'skreddersydd' til ei vogn. Derfor var det nøye med kappinga av kasse materialene. Vi laga ikke dekorasjoner sjøl noe særlig. Jeg vet at mor var på et kurs for å lære å binde kranser, men det ble det vel ikke noe særlig av det. Hun hadde, det skal være visst, andre ting å henge fingrene i.

Måssåen var bra betalt, og mange hadde god fortjeneste. Om høsten måtte alle være med til skogs. Vi ungene fikk ikke pengene sjøl, for mor og far hadde god bruk for dem. Far lå i tømmer skogen om vinteren, og

Hypotekbanken tok visst det meste av lønna. Det var faktisk måssåen som skaffa folk den jammeste inntekta.

Sammen med Svukuriset hadde vi på Jonasvollen ei vassdreven sag ved Revlingen, 4 kilometer over på andre sida av sjøen. 3 – 4 uker hver vår var vi der og skar materialer, mest bygningsmaterialer. Og vi skar mye spon, for det var brukt spon på mest alle hustak i femundsbygdene før. Vi brukte sponsaga og laga materialer til måsså kassene. Til kassene ble det brukt bakhon og slikt som ikke var egna til stort anna. Det var mye krocket og dårlig furuskog langs Femunden.

Vi dro over til Revlingen like før isen gikk om våren, omtrent da snøsmeltinga kom i gang, for da ble det bra vassføring. Det var en dam i elva, så det gikk nok an å sage hele året, men det var om våren vi var der. Ble isen på Femunden for dårlig, kunne

det gå flere uker før vi kom over igjen. Vi hadde ei bu vi bodde i. Den sto helt nede ved sjøen. Bølgene slo opp på veggen når været sto på, husker jeg. Senere flytta vi bua litt lenger opp, dit den står i dag.

Vi hadde ingen traktor før krigen, så saga ble drevet med vasskraft. Det kom ei renne fra dammen som førte vatnet 6 – 7 meter nedover og under et stort skovlhjul. Saghuset står der fortsatt, men vasshjulet og sagbenken er borte. Sagbenken tok de til Jonasvollen da de fikk traktor og begynte å bruke motorkraft. Da ble det enklere å skjære materialer.

Borda som gikk på langs i ei måssåkasse var 70 cm lange og endeborda var 45 cm. Borda var 1 cm tjukke eller vel så det. De var 3 tommer brede, slik at det ble ca. en og en halv tommes mellomrom mellom borda i kassa. De som plukka måsså snekra sammen kassene sjøl, men det var far som ordna med materialene til mange av dem som leverte måsså på Jonasvollen.

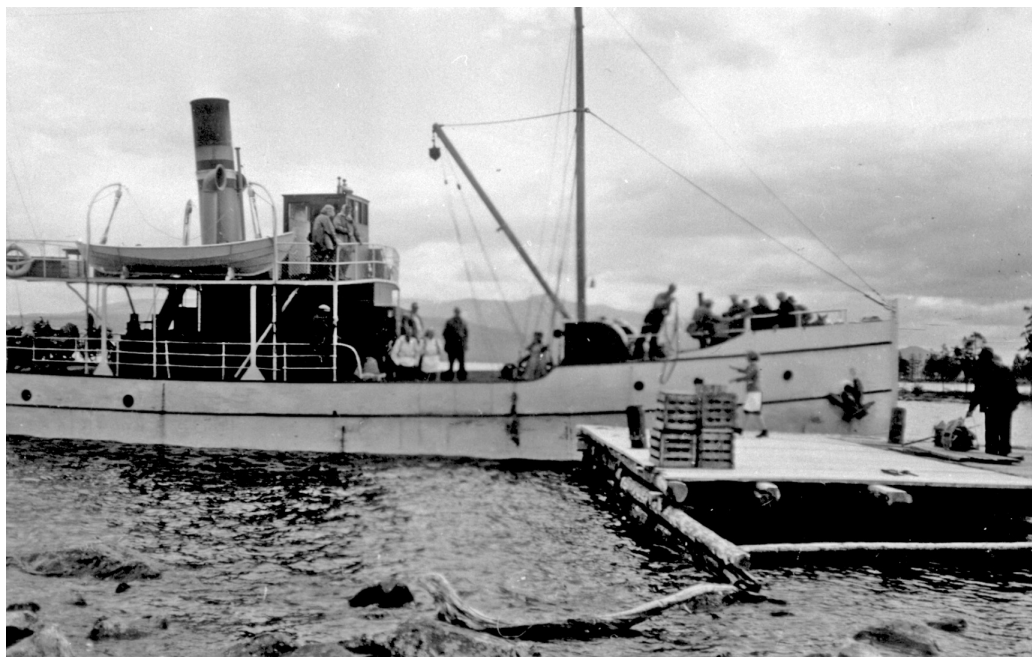
Det var far og Maja Selboe på Røros som tok i mot måssåen som ble plukka i skogen ved Femunden. Når denne måssåtrafikken begynte, er jeg ikke riktig sikker på, men jeg vet iallfall at Johan Selboe var og henta måsså utover i bygdene her før krigen.

Måssåplukkinga måtte foregå innimellom andre 'onner'. Måssåsesongen var derfor ikke så veldig lang. Vi begynte ikke før etter vinna, men da holdt vi på til snøen og frosten kom. Så lenge vinna pågikk, var vi veldig opptatt med den. Vi slo i marka først, så var vi på Femundshytta og slo det vi hadde der, og så slo vi heime til slutt. Jonasvollen var en gang seter under Jonasgården på Femundshytta, og det er forklaringa på at garden har en slått der. Vi hadde jordet sør for bekken, og de på Femundshytta hadde jordet nordafor. Haugen, som òg opprinnelig var seter under Femundshytta, har

noen trøer et stykke nord for garden.

Vinna varte i flere uker – en måned og kanskje mer. Vi hesja alt, og brukte bare ljå. Vi bar inn høyet på båre. Vi hadde ingen hest heime om sommeren. Det var så dårlig beite på Jonasvollen. Rundt gården er det bare sten og tørre fururabber. Derfor sendte vi hesten til Tufsingdalen om våren. Den ble ikke tatt heim før den skulle brukes i skogen igjen om høsten, og i ved- og måssåkjøringa. Da er det 'kumåssåen' jeg snakker om, 80 – 90 lass som vi brukte som fôr i fjøset, til kyrne, sauene og gjetene. Alle arbeidsoperasjoner i løpet av året måtte tilpasses hverandre. Måssåpakkinga foregikk etter at vinna var

ferdig og før røfisket og jakta begynte senhøstes. (Mauritz Svendsen f. 1922).

Jan Gunnar Haugen (f. 1945) som levde de første 9 åra av sitt liv på Haugen, en 'enståkkå' gard på østsida av Femunden, har mye å fortelle fra da han var med og plukka måsså: "Jeg husker tilbake til sist på 40-tallet, begynnelsen på 50-tallet, og én ting jeg har klare minner om, er 'kassmåssåen', som vi sa. Det var måsså som ble brukt i dekorasjoner og kranser og som var ei viktig inntektskilde for mange som bodde rundt Femunden i min oppvekst.

Måssåsankinga begynte vi med i måneds-skiftet august – september, når slåtten var ferdig. Vi holdt på til ut i oktober – eller så lenge det gikk an før det ble snø og kaldt. På østsida av Femunden har det vært renbeite i mange år, så på vår side av sjøen var det ingen måsså som egna seg. Måssåen måtte være djup og fin skulle den brukes i dekorasjoner. Vi måtte krysse Femunden for å

komme til måssålandet nord og sør for Femundshytta. Vi hadde en motorbåt vi brukte. Men jeg husker godt at vi rodde òg. Det var først på 50-tallet at påhengsmotoren begynte å gjøre sitt inntog rundt sjøen.

Alle på Haugen var med på måssåplukkinga, bestefar, far og mor, onklene mine, alle var med. På Haugen holdt vi på med denne måssåtrafikken til godt ut på 60-tallet. Da flytta noen av oss ut. Besteforeldra mine begynte å bli gamle. De kunne ikke klare seterstellet lenger, 14 kilometer fra garden var langt, og det var mye bæring. Til slutt var det bare onkel Oskar igjen som arbeidskar på gården. Da ble det slutt med måssåsankinga. Det var vel ingen andre gårder som drev med måsså noe særlig lenger heller, tror jeg. På den tida begynte det dessuten så smått å bli vinterbeite for ren i måssålandet vi brukte, og da ble måssåen snart for dårlig.

Ei full råmåssåkasse veide anslagsvis

30 kilo. Kassene snekra vi når det var for tørt til å plukke måsså eller når det var for dårlig vær. Ferdigpakka måssåkasser bar de ned til femundslandet, enten samme dagen de hadde plukka eller en dag det var tørrvær og de ikke kunne samle måsså. Måssåen måtte være rå, ellers gikk den fort sund når den skulle plukkes. En godværsdag senere ble kassene lasta over i småbåter og frakta over til brygga på Haugen. Der ble måssåen mellomlagra til den ble sendt vidare med femunds båten, enten til Jonasvollen eller til Synnervika. Melchior Svendsen på Jonasvollen drev som oppkjøper, men hovedavtakeren for måssåen vi på Haugen plukka var Maja Selboe på Flanderborg på Røros.

Det var mange rundt Femunden som drev i måssåtrafikken – Jonasvollen, Femundshytta, Haugen og noen ved Elgåa og lenger sørover. Jeg tror jeg vil si det så sterkt som at for de som bodde på Haugen var måssåen

hovedinntektskilda på den tida. De tjente gode penger på det. Som 14–15-åring begynte jeg å plukke for salg sjøl. Det var de første pengene jeg tjente. Jeg husker at jeg omkring 1960 leverte måsså for den enorme summen av 500 kroner. Det var faktisk mye penger det, den gangen. Jeg hadde holdt på noen uker òg da.”

(Jan Gunnar Haugen f. 1945).

Skriftlig kilde:

Amund Spangen: *Femunds båtene*, 2004.

Muntlige kilder:

Borghild (f. 1937) og Knut Svendsen (f. 1934), Jonasvollen.

Mauritz Svendsen (f. 1922), Tufsingdalen.

Jan Gunnar Haugen (f. 1945), Røros.

Amund Spangen

7374 Røros

*Når hver
krone teller ...*

**Nord-Østerdal
Kraftlag**

– verket som eies av abonnentene –